

וממיעוט אשכנזי (שהחל לגדול במלחמת העולם השנייה אך בסופה עזב לטוקיו). יהודי המזרח התיכון הגיעו בעיקר מעיראק ומחלב שבסוריה.

אשר לבחירתם של יהודי חלב דווקא ביפן הרחוקה והזרה, מספר ג'ו ג'מאל כי: "החלבים הם סוחרים, כל מקום שניתן לעשות בו עסקים- הם יבואו אליו !". לפי דבריו, קובה והאזור הסובב אותה התאימו בעיקר לעסקי בדים וטקסטיל. זו גם היתה פעילותו העסקית של ג'ו ג'מאל, כאשר הגיע לעיר ב-1973 בעקבות דודו.

המשפחה היהודית החלבית הבלוטת בקובה, הייתה **משפחת ששון** (Sassoon), שכונתה אז ה"ירוטסילדים של המזרח". **רחמו ששון**, יליד 1912, היגר בשנות ה-30 מחלב ליפן. זמן קצר לאחר הגיעם לעיר קובה, החלו רחמו ובני משפחתו לעבוד ביצוא וביבוא. מאוחר יותר רכש רחמו אדמות לקהילה וחלקה לעסקיו. המחסן שהוקם על החלקה הזאת שימש לפעילות חברתית כמועדון קלפים ואחר-כך לעבודת-קודש, כבית-כנסת צנוע על שם אביו של רחמו, שלמה. שם, כפי שמשפר ג'ו ג'מאל, נהגו בני הקהילה להתפלל מבלי שיהיה להם רב מלווה.

האופי הארגוני של הקהילה

קהילה היהודית התארגנה סביב עקרונות "חוקתיים" עם תקנון

מסודר וועדה המורכבת מנשיא, סגן נשיא, גזבר, מזכירות, ויושב-ראש.

האופי החברתי של הקהילה

מלבד התכנסות יהודי הקהילה יחד בזמן התפילות, פעילותם החברתית התנהלה גם ב"מועדון קובה". המועדון הוקם כאטרקציה עבור התושבים הזרים באזור, בהכילו, בין השאר, בריכה, מקום לצפייה בטריטס וחדרים למשחקי חברה שונים.

ג'ו ג'מאל מספר על קהילת קובה כקהילה סגורה, בעיקר כל זמן שהייתה קטנה וכל אחד הכיר בה את השני. כך היה בתחילת שנות פעילותה, כשיצאי חלב ועיראק היו בה רוב. בני הקהילה שימשו כמשפחה זה לזה. דוגמא לכך מביא **דוד משה**, אשר מספר שהנשים היו עוזרות זו לזו בעת הלידות. הנה, לדוגמא, **לוסי שויקה** שהתה בבית עם אמו בעת לידתה.

יהודי קובה שהגיעו מהמזרח התיכון שימרו את תרבותם באופנים שונים. חברי הקהילות דיברו בתוך קהילתם בערבית, בניב האופייני של אותה קהילה, בעוד שהשפה הערבית הספרותית שימשה כשפה משותפת בין הקהילות השונות. מאידך, גם כאן, כפי שקרה באתרים רבים בעולם, שלטו המנהגים של יהודי חלב בתפילות ובאירועים הדתיים-בית-הכנסת התנהל על פי הנעימות, הפיזטים והטעמים של יהודי חלב. גם יוצאי הארצות האחרות שהשתקעו בקובה למדו את סגנון התפילה החלבי. **דוד משה**, שהוזכר לעיל, נזכר:

"את תפילת השחרית היה פותח **אלברט חאמווי** שאביו שימש רב חשוב בחלב. אחי ואני סייענו לו במזמורים. אחריו המשיך חאמווי בתפילה, עד המוסף, שאז עבר שרביט החזנות לאבי, ויקטור. כאן, למשל, באה לביטוי עוצמתה הרוחנית של קהילת יהודי חלב, שהצטיינה בזימרה, בשירת בקשות מיוחדת ובפזמונים המתאימים לארועים השונים."

קהילת יהודי קובה שמרה על צביון אורתודוקסי-מסורתי, וזאת להבדיל מחקהילה היהודית בטוקיו, שבה נקלטו גם זרמים רפורמיים ואחרים. את התגים היו חוגגים יחד בבית-הכנסת, כולל את יום העצמאות של מדינת ישראל.

היהודים והשלטון היפני

קהילה הלכה וגדלה. יהודים שבאו לקנות טחורה יפנית בקובה, ראו כי טוב ובחרו להישאר לגור בה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ומעורבות ממשלת יפן בה לצד גרמניה הנאצית, נפגעו עסקי הקהילה וחששם של היהודים הלך וגבר, אך רשויות המדינה ביפן דאגו לשדר להם יחס טוב ותחושת ביטחון. כך, מייסד הקהילה, רחמו, כמוהו כמו יתרו היהודים, בחרו להישאר בקובה. פשוט קשה היה לוותר על הרכוש והאדמות משהתעצמה המלחמה, רצתה ממשלת גרמניה הנאצית לבנות בקובה שגרירות, ולשם כך להרוס את בית-הכנסת בעיר, אולם הממשלה היפנית סירבה